

Zaigran ulazak u svijet poezije

Vjekoslava Jurdana. 2015. *Igri: mala zavičajna čitanka (s primjerima iz čakavske poezije Drage Gervaisa)*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile i Viškovo Ronjgi: Ustanova „Ivan Matetić Ronjgov“. 243 str. ISBN 978-953-7320-04-1

DOI: 10.21066/carcl.libri.2016-05(01).0029

Recepcija je književnoumjetničkoga teksta, poput čitanja, važna ljudska misaona aktivnost, stoga je nužno od najranije dobi osigurati pozitivna iskustva s knjigom. U ranim fazama književnoga odgoja, kada djeca razvijaju svoj govorni i poetski sluh, a učenici mlađih razreda tek izgrađuju naviku čitanja, valja birati teme i naslove koji su im bliski i koji će poticati njihovo zanimanje za umjetničku riječ. Uvažavajući estetski i razvojnopsihološki kriterij u poučavanju, ne smije se zanemariti načelo zavičajnosti: ono se ne očituje samo u usmenome izražavanju djece na zavičajnome idiomu, već i u interpretaciji dijalektalnih tekstova određenoga podneblja. Osim što su bliski malim recipijentima, tekstovi na zavičajnome narječju mogu pozitivno utjecati na njihov književni odgoj i obrazovanje te biti čvrsta poveznica između predškolske ustanove, škole i doma.

Autorica Vjekoslava Jurdana u svojoj knjizi *Igri* progovara o pojmu zavičaja i zavičajnosti s dijalektološkoga gledišta, istovremeno motreći tematiku zavičajne književnosti iz odgojnoga, metodičkoga i psihološkoga rakursa. Ispravno utvrdivši kako lingvistička komponenta, tj. razvoj jezičnih sposobnosti, zauzima važno mjesto u odgojno-obrazovnome procesu djetetova razvoja, autorica potvrđuje svoje postavke navođenjem rezultata aktualnih istraživanja u tome području. Zavičajni govor postaje presudnim elementom verbalizacije djetetova iskustva, stoga ne čudi što se vodeći hrvatski lingvisti i metodičari zalažu za afirmaciju načela zavičajnosti u nastavi materinskoga jezika na svim obrazovnim stupnjevima, od razredne nastave do završnih razreda srednje škole. Vjekoslava Jurdana u svojoj studiji naglašava važnost provedbe toga načela u radu s najmlađima. Svoju tezu potkrepljuje brojnim dokazima, svjesna u kojoj je mjeri zavičajnost, kao emocionalna odrednica i područje njegove senzibilne osjetljivosti, bitna u djetetovu životu.

U uvodnome dijelu autorica propituje zavičajnost kao književnu i didaktičko-metodičku kategoriju. Budući da su dijalektalni tekstovi nerijetko prvi djetetov susret s književnoumjetničkim svijetom, promatra pjesničku riječ u prvoj fazi književnoga odgoja i obrazovanja, u kojoj se književni odgoj odvija u roditeljskome domu i predškolskim ustanovama. Njezina se studija temelji na teoriji recepcije, a doživljaj poezije motri se kao sustvaralački čin, složeni semiotički proces. Svjesna činjenice da mlado biće još nije u potpunosti spremno za literarnu komunikaciju s umjetničkom riječi, Vjekoslava Jurdana navodi kako je odgajateljeva uloga u procesu primanja poruke, u svojstvu posrednika između pošiljatelja i primatelja, od presudne važnosti. U tome kontekstu postavlja problemska pitanja: na koji se način djelo može kvalitetno posredovati, koje su kompetencije pritom potrebne i koji su dostupni izvori za ostvarenje toga složenoga procesa? Pritom autorica aktualizira spoznaje psiholingvistike i spoznajne teorije, posredno obrazlažući osobne motive bavljenja tematikom dijalektalnoga izričaja. Naglašava kako je metodika književnoga odgoja predškolske dobi u nas najslabije istražena, stoga ovu knjigu doista možemo pojmiti kao relevantan autoričin prinos stručnomu i znanstvenomu području metodike materinskoga jezika.

Nadalje, u tekstu se naglašava važnost igre u poučavanju jer je ona temelj dječjega stvaralaštva. Autorica uvodi termin „igrovnoga“ kao vlastiti prinos raspravi o ludističkim modelima u sklopu povezanosti igre i kulture, igre i umjetničke riječi. Budući da je igra usko povezana s estetskim, lingvistička i didaktička primjena zavičajnoga idioma u radu s najmlađima potpuno je opravdana jer rezultira boljom ovladanošću standardnim jezikom. Vjekoslava Jurdana drži da bi intenzivniji rad na okomitoj dvojezičnosti djece predškolske i školske dobi mogao doprinijeti poboljšanju i u segmentu komunikacije, kao i u području pismenosti mlađih generacija, te naglašava poželjnost uporabe zavičajnoga idioma u odgojnome i obrazovnome radu s najmlađima. Njegova je primjena neobično važna za budući razvoj literarnih sposobnosti. U aktualnome trenutku metapostmodernizma načelo zavičajnosti važno je čak i u kontekstu političkih i gospodarskih integracija na nacionalnoj i europskoj razini.

Svjesna zahtjevnih okolnosti s kojima se odgojitelji suočavaju u 21. stoljeću, autorica postavlja pitanje svrhovitosti čitanja književnih tekstova i njegovanja kulture riječi, problematizirajući istovremeno položaj tiskanoga medija i knjige u doba *interfejsa*. Problem (ne)čitanja usko je povezan sa spoznajnim napredovanjem i izravno utječe na dječji intelektualni razvoj. U kontekstu poučavanja i razvijanja estetskoga ukusa i komunikacijskih kompetencija uloga učitelja i odgojitelja veoma je važna. U predškolskome razdoblju presudna je interakcija odrasle osobe s djetetom, a upravo kvalitetni literarni predlošci omogućuju razvijanje uspješne komunikacije i oslobađaju mlado biće za sporazumijevanje s okolinom koja ga okružuje.

Nakon razmatranja o komunikološkim izazovima današnjice slijedi povijesni pregled književnoga odgoja na području Istre i Hrvatskoga primorja. Neizbrisiv trag u valorizaciji zavičajnoga idioma u Istri ostavio je Tone Peruško, metodičar koji je sustavno izučavao zavičajnost u obrazovnome kontekstu. Osnivanjem Čakavskoga sabora započinje institucionalni rad na njegovanju zavičajne riječi i promicanju čakavske kulturne baštine. Brojnim projektima Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Istarska županija doprinose promidžbi i institucionaliziranju zavičajne nastave od vrtića do srednje škole. Vjekoslava Jurdana naglašava kako se, osim očuvanjem kulturne baštine, zavičajnom nastavom afirmiraju lokalne i nacionalne značajke na temelju koncepta višekulturnoga obrazovanja, što je u skladu s pedagoškim odrednicama Europske unije. U svjetlu afirmacije kulturnih identiteta javlja se potreba za priručnicima zavičajne nastave pojedinih regija, što je i temeljna namjena ove knjige. Upućuje se na potrebu približavanja istarskoga zavičaja, kao književne kategorije, predškolskoj djeci, te se odgojiteljima i roditeljima nastoji ukazati na važnost književnika koji interpretiraju istarsku zavičajnu tematiku. Među brojnim autorima svojim se bogatim opusom ističe književnik Drago Gervais, zavičajni pjesnik čiji se dijalektalni tekstovi mogu primijeniti u radu s predškolskom djecom. Osim poetološkim razlozima, književnikov je odabir utemeljen i kulturno-povijesnim značenjem Gervaisove pojave u kontekstu liburnijske čakavštine. Vjekoslava Jurdana dobra je poznavateljica autorova opusa jer je doktorirala na temu Gervaisova književnoga stvaralaštva. Uz kraći pregled pišćeva životopisa i bibliografije radova, posebice se navodi Gervaisova uloga u kulturno-prosvjetnim djelatnostima tijekom poraća i ističe se činjenica da dijalektalna poezija zauzima posebno mjesto unutar hrvatske dječje književnosti. O Gervaisovoj poziciji u sklopu zavičajne dječje književnosti pisali su mnogi povjesničari hrvatske književnosti,

poput Jože Skoka, Milana Crnkovića i Stjepana Hranjeca. Rasvjetljavajući semantički prijemor dviju sintagmi, „dječja poezija“ i „poezija o djetinjstvu“, Vjekoslava Jurdana priklanja se mišljenju navedenih autora smatrajući kako Gervaisa valja percipirati i dječjim pjesnikom, što je već potvrđeno u raznim antologijama hrvatskoga dječjega pjesništva.

U drugome dijelu knjige autorica se bavi dijalektalnim pjesništvom u sustavu odgoja i obrazovanja, usmjerivši se ponajprije na prvu, predškolsku fazu književnoga odgoja. Metodička istraživanja provedena osamdesetih godina prošloga stoljeća upućivala su na potrebu sustavnoga njegovanja zavičajne riječi u nastavi Hrvatskoga jezika; primjerice, metodičarka Zdenka Gudelj-Velaga ustanovila je kako upravo Gervaisovi stihovi potiču učeničko stvaralaštvo na zavičajnome idiomu u Istri i Hrvatskome primorju. Vjekoslava Jurdana progovara i o vlastitim pozitivnim iskustvima u sklopu rada u izvannastavnim aktivnostima s učenicima iz Lovrana i Buzeta. Jasno navodi teorijske razloge za intenziviranje dijalekta u radu s djecom predškolske dobi, ali i primjećuje da kreativne mogućnosti njegovanja zavičajne književne riječi nisu dostatno razvijene u praksi ranoga i predškolskoga institucionalnoga odgoja.

Autorica na primjerima pjesama pokazuje da je Gervaisova dječja poetska riječ igriva, a to je i najbolji način odgojnoga djelovanja na male recipijente. Određuju se i metodički postupci koji će djetetu olakšati susret s tekstem, od motivacije i usklađivanja primateljeva emocionalnoga iskustva s pjesmom do dječjega stvaralaštva potaknutoga književnim predloškom. Ponuđeni su metodički modeli interpretacije više pjesama, kao i stihovanih slikovnica *Morčić* i *Oblačić*, i to u korelaciji s likovnim i glazbenim odgojem. Pritom se Vjekoslava Jurdana potvrđuje kao dobra poznavateljica dječjega emocionalnoga senzibiliteta. Posebno se naglašava uloga odgojitelja, odnosno aktivnosti koje preuzima u interpretaciji pjesama, provodeći verbalne igre utemeljene na doživljajno-spoznajnome modelu interpretacije. Potvrda funkcionalnosti navedenih postupaka radovi su nastali u dječjim radionicama. Ne zaboravljajući osnovni postulat ove faze književnoga razvoja, radost recepcije i igru poezijom, autorica zavičajne čitanke posebno ističe važnu odrednicu Gervaisovih čakavskih pjesama – mogućnost poticanja dječjega govornoga stvaralaštva. Odgojiteljima će ponuđeni modeli biti od velike pomoći u organizaciji kreativnih radionica potaknutih dijalektalnom lirikom zavičajnoga autora.

Melodioznost i zvučnost Gervaisovih stihova mogu se iskoristiti za vježbanje glasa, izgovora riječi i glasovnih skupova, tvrdi autorica. Upućuje na povezanost književnosti i medijske kulture, važnost edukacije medijima. Uglazbljene inačice Gervaisovih pjesama itekako mogu utjecati na razvijanje poetskoga sluha. I kazališni medij ulazi u kontekst učenja igrom jer su recitacije i igrokazi scenski žanrovi bliski djeci, a s obzirom na to da su Gervaisovi tekstovi izrazito scenični, nadaju se kao poticajan predložak za scensko uprizorenje. U knjizi su ponuđeni prijedlozi uprizorenja pojedinih pjesama u dječjemu vrtiću, u obliku igrokaza ili lutkarske igre.

Osnovna je odrednica knjige težnja za promicanjem zavičajne riječi na predškolskoj razini. Iako ta autoričina težnja može djelovati pretenciozno, suvremene spoznaje i istraživanja u području ranoga i predškolskoga odgoja upućuju na mnoge neiskorištene mogućnosti u radu s djecom, na velik dječji kreativni potencijal koji se može aktivirati i poticati funkcionalnim pristupom, stručnim metodičkim postupcima i metodama. U siječnju 2015. godine stupio je na snagu Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj

i obrazovanje, važan dokument u kojemu će se, između ostaloga, odražavati nacionalni kulturni identitet i aktualni stručni i znanstveni dosezi domaćih teoretičara i praktičara u području predškolskoga odgoja i obrazovanja. U okviru kurikulske reforme publikacija Vjekoslave Jurdana postaje nezaobilaznom referentnom točkom.

Zavičajna čitanka *Igri* nastala je kao plod autoričina dugogodišnjega nastavničkoga i znanstvenoga rada u školi i na sveučilištu. Iako je riječ o književnoteorijskoj knjizi, sadržaj čitanke ne iscrpljuje se u tome pristupu već nastoji prodrjeti u konkretnu književnojezičnu stvarnost. Potiče se približavanje zavičajne književne riječi djeci predškolske dobi s pomoću slike, zvuka i pokreta, njegujući zavičajni idiom. Priručnik je namijenjen odgojiteljima, učiteljima, stručnjacima i odraslima koji rade s djecom, a zainteresirani su za problematiku zavičajne književne riječi. Priručnik *Igri* Vjekoslave Jurdana ispunjava važno bibliografsko mjesto i nadaje se kao bogati metodički predložak odgojiteljima i stručnjacima koji rade s djecom, ali i kao praktičan udžbenik studentima odgojiteljskih i nastavničkih studija. Ujedno, dobra je podloga za buduće istraživačke radove i publikacije iz zavičajne književnosti i njezine metodike.

Marinko Lazzarich

Bogatstvo istraživačkoga višeglasja

Marijana Hameršak i Dubravka Zima. 2015. *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam International. 448 str. ISBN 978-953-340-026-6

DOI: 10.21066/carcl.libri.2016-05(01).0030

Propulzivna izdavačka politika raznovrsnih *uvoda* izdavačke kuće Leykam International rezultirala je nizom zanimljivih i korisnih naslova, no nema sumnje da je *Uvod u dječju književnost* Marijane Hameršak i Dubravke Zima velik događaj za sve proučavatelje hrvatske dječje književnosti. Ova knjiga nudi nov pristup i donosi novu metodološku interpretaciju sadržaja u odnosu na većinu dosadašnjih naslova iz toga istraživačkoga polja. U posljednjih desetak godina svjedočimo nizu tekstova koji dječjoj književnosti prilaze iz suvremenih teorijskih i metodoloških perspektiva ispravljajući tako prazninu koja je postojala u interpretacijama starijih autora, sklonijih intuitivno-imanentističkim ili pedagoško-metodičkim pristupima.

Ova knjiga dolazi kao logičan slijed takva razvoja, ponajprije na teorijskome i metodološkome planu, no opsegom ih predmeta istraživanja i ambicijom nadmašuje, što se, naravno nagovještava i u samome naslovu. Autorice su se suočile sa zahtjevnim zadatkom da istraže i uklope u skladnu cjelinu cijeli niz istraživačkih problema koji se tiču književne teorije, sociologije i kulturologije djeteta, djetinjstva i dječje književnosti, kao i genologije i povijesti hrvatske dječje književnosti.

Kako autorice u uvodnome tekstu „O ovome uvodu“ ističu, njihova je knjiga usmjerena na pristupe razvijene u okviru istraživanja dječje književnosti, ali s jakim osloncem na načela i uvide i izvan toga područja. Osobito ističu načelo, koje izvorno dolazi iz folkloristike, a kasnije je usvojeno i u drugim pristupima i disciplinama, o nerazdvoјivosti teksta i konteksta, kao i perspektive razvijene u okviru empirijskih istraživanja književnosti, ponajprije one usmjerene na materijalne aspekte produkcije, distribucije i recepcije književnosti.